

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti

Maliyyə fakültəsi

Bank işi kafedrası

«BANKLARIN XARİCİ İQTİSADI FƏALİYYƏTİNİN ƏSASLARI»

Tədris fənninin proqramı

ALI MƏKTƏBLƏRİN «MALİYYƏ»İXTİSASI ÜZRƏ

Elmi redaktor: kafedra müdiri, i.e.d., professor Məmmədov Z.F.

Tərtibçilər : elmi rəhbər: i.e.d., professor Məmmədov Z.F.

Fəlsəfə doktoru, doktorant M.A.Abbasbəyli

baş müəllim F.B. Əliyev

baş müəllim Agabəyova G.Ş.

müəllim P.V.Zeynalov

müəllim Aşurbəyli N.

Azərbaycan dövlət iqtisad universitetinin «Bank işi» kafedrasının 04.02.2014. 2013 – ci il tarixli № 7 sayılı iclas protokolu ilə təsdiq olunmuşdur.

Bakı- 2014

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti

Maliyyə fakültəsi

Bank işi kafedrası

«BANKLARIN XARICI İQTISADI FƏALİYYƏTİNİN ƏSASLARI»

Tədris fənninin proqramı

ALI MƏKTƏBLƏRİN «MALİYYƏ» İXTİSASI ÜZRƏ

Elmi elmi redaktor:kafedra müdiri i.e.d., professor Məmmədov Z.F.

Tərtibçilər : elmi rəhbər: i.e.d., professor Məmmədov Z.F.

Fəlsəfə doktoru, doktorant M.A.Abbasbəyli

baş müəllim F.B. Əliyev

müəllim P.V.Zeynalov

baş müəllim Agabəyova G.Ş.

müəllim Aşurbəyli N.

Rəyçilər:Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin

“Beynəlxalq ticarət və gömrük işi” kafedrasının müdiri,

əməkdar elm xadimi, prof. A.Şəkəraliyev

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin

“Bank işi” kafedrasının professoru,E.M. Sadıqov

Azərbaycan dövlət iqtisad universitetinin «Bank işi» kafedrasının04.02.
2014. 2013 – ci il tarixli № 7 sayılı iclas protokolu ilə təsdiq olunmuşdur.

Bakı- 2014

1. Təşkilati-metodiki fəsil

1.1. Fənnin məqsədi:

«Bankların xarici iqtisadi fəaliyyətinin əsasları» fənni tələbələrin beynəlxalq bank fəaliyyəti (BBF) sahəsinin formalaşması və fəaliyyəti üzrə nəzəri və praktiki biliklərə yiyələnməsinə; dünya maliyyə-kredit sisteminin inkişafında beynəlxalq bankların yerini və rolunu müəyyənləşdirməyə; beynəlxalq bank fəaliyyəti sferasının təkamülü və beynəlxalq bank tənzimləməsinin və nəzarətinin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi üçün zəruri olan nəzəri anlayışların və praktiki bacarıqların tələbələrə çatdırılmasına yönəldilmişdir.

1.2. Fənnin vəzifələri:

Xüsusiyyətlərin öyrənilməsi: BBF-nin inkişaf mərhələləri, beynəlxalq bank tənzimlənməsi və nəzarətinin müasir mərhələləri, beynəlxalq bank böhranlarının yaranması səbəbləri və formaları, Azərbaycan kommertiya banklarının BBƏ sahəsinə giriş şərtlərini anlamaq üçün nəzəri və praktiki baza ilə təmin edilməsi.

1.3. Tələbələrin peşəkar hazırlığında fənnin yeri:

«Bankların xarici iqtisadi fəaliyyətinin əsasları» fənni “Pul və kredit”, “Qiymətli kağızlar və birja”, “Bank işi” və “Beynəlxalq valyuta- kredit münasibətləri” tədris fənlərində tələbələr tərəfindən əldə olunan biliklərə əsaslanır. O, həmçinin metodoloji və məlumat baxımından “Dünya iqtisadiyyatı”, “Beynəlxalq iqtisadi münasibətlər”, “Beynəlxalq maliyyə”, fənnləri ilə sıx bağlıdır. «Bankların xarici iqtisadi fəaliyyətinin əsasları» fənninin öyrənilməsi kurs çərçivəsində əldə olunan bilik və bacarıqların dərinləşdirilməsinə və konkretləşdirilməsinə kömək edəcək.

1.4. Fənnin inkişaf səviyyəsinə görə tələblər:

Fənnin öyrənilməsində tələbələr tərəfindən əldə edilən əsas biliklər:

1. Beynəlxalq qlobal bankın müəyyən edilməsinə müasir yanaşmalar və növlərinin prinsipləri tipologiyası;

2. BBF sahəsinin strukturunun institusional elementləri və funksional rolu;
3. BBF sahəsinin inkişafının dövrləşdirilməsinin prinsipləri və müasir yanaşmalar;
4. XX əsrin son üçüncü və XXI əsrin əvvəllərindəki beynəlxalq bank böhranlarının meydana gəlməsi şəraiti və onun beynəlxalq bank tənzimlənməsi və nəzarət sisteminin inkişafına təsiri;
5. Beynəlxalq bank tənzimlənməsi və nəzarətinin məqsədi, vəzifləri, institutları və modelləri.

Fənnin öyrənilməsində tələbələr tərəfindən əldə edilən əsas bacarıqlar:

1. Beynəlxalq global bankların ayrı-ayrı tiplərinin təsnifləşdirilməsi;
2. Beynəlxalq global bankların təşkilati və funksional strategiyalarının və hədəf koordinatlarının müəyyən edilməsi;
3. BBF sahəsinin tendensiyalarının, amillərinin və inkişaf perspektivlərinin təhlili;
4. Beynəlxalq bank tənzimlənməsi və nəzarətinə tətbiq olunan vahid standartların potensial təsirinin qiymətləndirilməsi;
5. BBF sahəsində meydana gələn böhranların mənbələri və nəticələrinin təhlili.

2. Mühazirə mövzuları

1. Beynəlxalq bank fəaliyyəti anlayışı, strukturu və subyektləri.
2. Beynəlxalq bank fəaliyyətinin inkişaf mərhələlərinin ümumi xarakteristikası.
3. Beynəlxalq borc böhranı və beynəlxalq kredit
4. Beynəlxalq bank böhranları.
5. Qabaqcıl ölkələrin və Azərbaycanın bank tənzimlənməsi və nəzarətinin milli dövlət sistemi: ümumi xüsusiyyətləri və inkişafı.
6. Bank tənzimlənməsinin və nəzarətin beynəlxalq səviyyədə formalaşdırılması: əsas anlayışlar və institusional struktur.
7. Bank tənzimlənməsi və nəzarəti üzrə Bazel komitəsinin fəaliyyətinin mahiyyəti və mərhələləri.
8. Avropa Birliyi çərçivəsində bank tənzimlənməsi və nəzarəti modeli.
9. Beynəlxalq maliyyə mərkəzi.

10. Beynəlxalq maliyyə təşkilatları və beynəlxalq bankşılıq.

3. Cari, aralıq və yekun yoxlama forması

Cari yoxlama- mühazirələr və seminar məşğələlərində davamiyyətə, seminarlardakı sorğuya əsasən cari attestasiya şəklində keçirilir.

Aralıq yoxlama- nəticələrin qiymətləndirilməsinə əsasən aralıq attestasiya şəklində keçirilir: a) cari yoxlama b) seminar məşğələlərində tələbələrin aktivliyi: kollokviumlarda, işgüzar oyunlarda iştirakı, təqdimatların hazırlanması və müzakirəsində iştirakı, referatların yazılması və s. c) yoxlama işləri.

Yekun yoxlama-aralıq imtahanına əsasən fənn imtahanının qiymətləndirilməsi və semestr ərzindəki fəaliyyətin qiymətləndirilməsinə əsasən yekun attestasiya şəklində keçirilir. İmtahan yazılı formada keçirilir.

4. Fənnin məzmunu

4.1 Fənnin mövzuları və onların qısa məzmunu

Mövzu 1. Beynəlxalq bank fəaliyyəti anlayışı, strukturu və subyektləri.

Beynəlxalq bank əməliyyatlarının müəyyən edilməsi və təsnifləşdirilməsi. Beynəlxalq bank anlayışı. Beynəlxalq bankın təşkilati quruluşu: agentlik, müxbir bank, nümayəndəlik, bankın filialı, törəmə banklar, bank konsorsiumu, ofşor bank, bank sindikası, bank holding kompaniyaları.

Xarici bazarda və beynəlxalq maliyyə mərkəzində beynəlxalq bankların səmərəli iştirakını müəyyən edən amillər. Beynəlxalq maliyyə bazarının quruluşu. Beynəlxalq maliyyə mərkəzləri. Bank ofşor zonaları. Beynəlxalq bazarda beynəlxalq bankların əməliyyatları və xidmətləri, müştərilərin xüsusiyyətləri. Beynəlxalq bank fəaliyyəti sferasının müəyyən edilməsi. Beynəlxalq bank fəaliyyətinin institusional quruluşu: əsas subyektləri, onların rolu və funksiyaları.

Mövzu 2.Beynəlxalq bank fəaliyyətinin inkişaf mərhələlərinin ümumi xarakteristikası.

BBF-nin inkişaf tarixi. BBF-in təşəkkülü: beynəlxalq maliyyə bazarlarının və banklarının inkişafı. İkinci mərhələ(20-ci əsrin əvvəli- 50-ci illərin sonu): durğunluq mərhələsi və beynəlxalq maliyyə əməliyyatlarının zəifləməsi.

Üçüncü mərhələ(50-ci illərin sonu- 90-cı illərin əvvəli): yenidən başlama və BBF-nin avrobazarlara uyğun aktiv inkişafı. Dördüncü mərhələ (90-cı illərin sonu- hazırki dövr): Avropa Valyuta Sisteminin (AVS) təşkili, avronun tətbiqi, AVS ölkələrində vahid bank bazarının yaradılması.

Avrobazarların yaradılması və inkişafı. Avrovalyuta və avrovalyuta bazarı anlayışları. Avrovalyuta bazarının inkişafı səbəbləri, tənzimlənməsinin xüsusiyyətləri. Avrobazarın quruluşu. Avropa banklarının avrodepozit və avrossuda əməliyyatlarının xüsusiyyətləri. Mərkəzi Avropa ölkələrinin mərkəzi banklarının avrobazarların inkişafına təsiri. Avroistqrazlar bazarında avrobanklar. Avrobank əməliyyatlarının həcmnin artımı və qərb iqtisadiyyatının maliyyələşdirilməsində onların rolu.

İlk “neft şoku”(1973-1978): Avropa bazarlarında rəqabət şəraitindəki dəyişikliklər. ABŞ-də tənzimləmə normalarının zəifləməsi. Neft idxal və ixrac edən ölkələrdə cari ödənişlərin və pul vəsaitlərinin vəziyyətinin qarşılıqlı əlaqəsinin dəyişməsi. Valyuta risklərinin artması. Avrobankların ilk iflası və beynəlxalq bankların maliyyə sabitliyi problemləri. Avrobankın yeni funksiyası- dünya iqtisadiyyatında neft kapitalının təkrar dövriyyəsinin təmin edilməsi. Bu dövrdə avrobankların kredit siyasətinin xüsusiyyətləri.

(1979-1984)- ikinci “neft şoku”. Neft kapitalının təkrar dövriyyəsinin istiqamətinin dəyişdirilməsi. İnkişaf etməkdə olan neft idxalçısı ölkələrdə borcun artması və böhranı. Avrobankların əməliyyatlarında və böhranlarında risklərin artması. Beynəlxalq ödənişlər sferasında sarsılma.

(1980-cı ilin əvvəli-1990-cı ilin sonu)- “Avropa bazarlarının modernləşdirilməsi” mərhələsi. Avropa banklarının fəaliyyətinin yeni şərtləri. Əsas inkişaf etmiş ölkələrdə tarazlığın pozulması. Beynəlxalq kapitalın təkrar dövriyyəsində yeni istiqamətlər. İnkişaf etmiş ölkələrin beynəlxalq bazarlarının dövlət tənzimləməsindən liberalaşdırma prosesinin gücləndirilməsi. Maliyyə innovasiyaları: avrosəhmlər bazarının, qısa və uzunmüddətli avroqiymətli kağızlar, törəmə maliyyə alətləri bazarının meydana gəlməsi. Yeni maliyyə alətləri ilə avrobankların əməliyyatları. Beynəlxalq banklar arasında rəqabətin artırılması. Maliyyə bazarlarının qlobllaşması.

Avropa Valyuta Sisteminin (AVS) təşkili. Vahid Avropa valyutası avronun tətbiqi. AVS bazarında vahid bankın formalaşdırılması. Avro zonasında yeni maliyyə alətlərinin yaranması. Avro zonada avrobankların rəqabətinin gücləndirilməsi(Avropa, Amerika, Yaponiya bankları). Alman banklarının ekspansiyası. AVS banklarının birləşməsi. AVS-də vahid hüquqi bankın yaradılması. Avro zonanın bank sistemi fəaliyyətinin tənzimlənməsində AMB-nın əsas rolu.

Mövzu3.Beynəlxalq borc böhranı və beynəlxalq kredit

Beynəlxalq kreditin mahiyyəti. Beynəlxalq kredit münasibətlərinin (evolyusiyası təkamülü). Beynəlxalq kreditin əldə etmənin əlamətlərinə görə təsnifatı. Beynəlxalq kreditin funksiyaları. Beynəlxalq kreditin ölkələrarası iqtisadi əlaqələrin güclənməsində rolu. Beynəlxalq kreditin şərtləri. Beynəlxalq borc böhranı. Ölkənin xarici borclanmasına təsir edən amillər. Dünya təcrübəsi kontekstində borc böhranının həlli proqramları. Kreditor olan kommertiya banklarının problemləri.

Mövzu4.Beynəlxalq bank böhranları.

Bank böhranı haqqında nəzəri fikirlər. 1974-cü ildə ilk beynəlxalq bank böhranı. Böhranın səbəbləri və onun beynəlxalq bank tənzimlənməsinin inkişafına təsiri. 1982-i ildə ikinci bank böhranı. 80-cı illərdə beynəlxalq bankların iflas dalğası. İkinci

böhranın səbəbləri: bank risklərinin konkret növləri və milli dövlət tənzimlənməsi sisteminin çatışmamazlıqları. 1991-ci ildə üçüncü beynəlxalq bank böhranı. 90-cı illərin sonunda maliyyə-bank böhranı.

XX əsrin son rübündə iri beynəlxalq bankların iflasının təhlili: risklərin əsas növləri və səbəbləri. Beynəlxalq bank tənzimlənməsinin problemləri: hökumətin milli pul orqanlarının qeyri-adekvat fəaliyyəti, maliyyə və bank bazarlarının milli tənzimlənməsində çatışmamazlıqlar, beynəlxalq bank tənzimlənməsinin geriliyi. Bank tənzimlənməsi və nəzarəti sahəsində beynəlxalq bank böhranlarının beynəlxalq əməkdaşlığın inkişafına təsiri.

Qısamüddətli pul sərmayəsi (Hotmoney), faiz arbitracı əməliyyatından qazanc və finans böhranları. Qloballaşmanın təsiri. Finans böhranlarına təsir edən amillər: sabit valyuta kursu recimi; kapitalın yüksək mobilliyi; obyektiv informasiyanın çatışmamazlığı; Finans institutlarının inkişaf etməməsi. Bankçılıq sektorunda böhranlar və valyuta böhranının özünü büruzə vermə faktorları. Qlobal Yoluxma effektinin milli iqtisadiyyata təsiri.

Qlobal maliyyə böhranı (2007-2008) səbəb və nəticələri. Anglo-sakson maliyyə böhranı (2007-ci ilin yaz ayından 2008-ci ilin mart ayınadək). Qlobal böhranın ilk mərkəzi ABŞ ipoteka bazarında problemlərin yaranması ilə meydana çıxdı və ABŞ-ın ən iri ipoteka Bankının "BearStearns" qurtarılmasına yönəlik başlanan əməliyyat oldu. Hüddud çəkmə və ya sərhad çəkmə (decoupling, mart-avqust 2008-ci il). Böhran bütünlüklə iqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş ölkələrə yayıldı, ancaq bununla yanaşı ümid varqlımaqda idi ki, böhran inkişaf etməkdə ölkələrə təsir etməyəcək və nəticədə onların dinamik iqtisadi inkişafı burulğan içində olan ölkələrin xilas edilməsində əsas katalizator olacaqdır. Kredit daralma əməliyyatı (de-leveraging, sentyabr-noyabr 2008-ci il). Qlobal böhranın inkişaf etməkdə ölkələrə bulaşması və inkişaf etmiş ölkələrdə resesiyanın başlanması haqqında rəsmilərin etirafları. Dünyanın bir çox ölkələrində bank sisteminin kollaps təhlükəsinin başlanğıcı. Emissionla vurulmaq və ya doldurmaq (quantitative easing, noyabr 2008 –ci ilin sonundan indiyədək olan müddətə). Dünya ölkələrinin əksər hökumətləri istehsalat kollapsına yol verməmək üçün monetar və fiksəl xarakterli çox çeşidli tədbirlər paketi hazırladı və məqsəd ilk növbədə, pul təklifini artırmaqla tələbi stimullaşdırmaqdır.

Qlobal maliyyə böhranı (2008) və postkrizis ssenarisinin inkişafı: ABŞ ipotekakreditləşmə sisteminin çöküşü; kredit həcmnin azaldılması və kredit xəttinin açılmasına ciddi nəzarət; Fond indekslərinin aşağı doğru meyli; büdcə defisitlərinin artımı; Real sektorda geriləmə; işsizliyin güclənməsi; istehlak xərclərinin azalması.

Mövzu 5. Qabaqcıl ölkələrin və Azərbaycanın bank tənzimlənməsi və nəzarətinin milli dövlət sistemi: ümumi xüsusiyyətləri və inkişafı.

Nəzrət funksiyasının həyata keçirən institusional strukturların ölkə fərqləri. Səlahiyyətli nəzarət strukturunun həcmi. Nəzarət funksiyasının reallaşdırılmasının formaları. Bank tənzimlənməsi və nəzarətinin təşkilinin ümumi sxemi və əsas elementləri. Sənədlər əsasında uzaqdan nəzarət: məqsədləri və formaları. Beynəlxalq bank standartları və onların beynəlxalq bank fəaliyyətində rolu. Bankın vəziyyəti barədə ilkin məlumatların əldə edilməsinin ölkə xüsusiyyətləri.

Kommersiya banklarının yaradılması və genişləndirilməsinə nəzarətin təşkili. Nəzarətin məqsədi. Nəzarətin formaları: icazə verilmə, xəbərdarlıq etmə, lisenziyalaşdırma. Nəzarətin əsas istiqamətləri: minimum nizamnamə kapitalının ölçüsü, əsas səhmdarların tərkibi və payları, filial şəbəkələrinin genişləndirilməsi, bankın xarici strukturunun yaradılması, xarici bank kapitalının qəbulu.

Mövzu 6.Bank tənzimləməsinin və nəzarətin beynəlxalq səviyyədə formalaşdırılması:əsas anlayışlar və institusional struktur.

Beynəlxalq bank tənzimlənməsi və nəzarət: anlayışı, meydana gəlməsi səbələri, məqsədləri, milli bank tənzimlənməsindən fərqi. XX əsrdə bank tənzimlənməsi və nəzarətinin beynəlxalq, dövlətlərarası strukturunun inkişaf tarixi. Bank tənzimlənməsi sahəsinin iştirakçılarının tərkibi, strukturun yaranması səbəbləri və məsələləri.

Beynəlxalq bank tənzimlənməsi və nəzarətinin təşkilinin aparıcı modeli: Bazel komitəsi modeli və Avropa birliyi modeli. Onların fərqli və oxşar xüsusiyyətləri.

Mövzu 7.Bank tənzimlənməsi və nəzarəti üzrə Bazel komitəsinin fəaliyyətinin mahiyyəti və mərhələləri.

Beynəlxalq Hesablaşmalar Bankı (BHB) beynəlxalq monetar və maliyyə əməkdaşlığının inkişafını təmin edən və mərkəzi banklara xidmət göstərən beynəlxalq təşkilat kimi. BHB öz mandatını yerinə yetirmək üçün mərkəzi banklar arasında və beynəlxalq maliyyə sferasında müzakirələrin aparılması və siyasətin təhlilinin təşviqi üzrə forum, iqtisadi və monetar tədqiqatlar üzrə mərkəz, maliyyə köçürmələrində mərkəzi banklar üçün ilkin tərəfdaş, beynəlxalq maliyyə əməliyyatlarında agent kimi fəaliyyət göstərir.

BHB-nin müştəriləri:mərkəzi banklar və beynəlxalq maliyyə təşkilatları. BHB özəl fərdlərə və ya hüquqi şəxslərə maliyyə xidmətləri göstərmir və onlardan depozit qəbul etmir.

Birinci mərhələ (1974-1983 illər) .Milli bank nəzarəti sisteminin təcrübəsində “erkən xəbərdarlıq” sisteminin təkmilləşdirilməsi. Xarici bank idarələrinin nəzarət prinsiplərinin işlənilib hazırlanması. Beynəlxalq bank qruplarının müəyyən edilməsinin işlənilib hazırlanması.

İkinci mərhələ (1983-1992 illər) .Ölkələrarası nəzarətin qüvvətləndirilməsinin təmin edilməsi probleminə baxılması. Bank nəzarətinin minimum standartlarının işlənilib hazırlanması.

Üçüncü mərhələ (1992-ci il- hazırki dövr). Bankın xüsusi kapitalının hesablanması üçmərhələli modelinin işlənilib hazırlanması. Bankın xüsusi kapitalının kifayətli normativinin təkmilləşdirilməsi. Bank risklərinin təsnifləşdirilməsi üçün standartların inkişafı. Beynəlxalq bank fəaliyyətinin “maliyyə şəffaflığını” təmin etmək üçün maliyyə hesabatı standartlarının işlənilib hazırlanması.

Bank nəzarəti üzrə Bazel komitəsinin “Kapitalın və kapitalın standartlarının ölçülməsinin beynəlxalq konvergensiya: yeni yanaşmalar (Basel III). Beynəlxalq Bankın fəaliyyəti prosesində meydana çıxan əsas risklərə aiddir: kredit riski, likvidlik riski, bazar riski, faiz dərəcəsi riski, əməliyyat riski.

Mövzu 8.Avropa Birliyi çərçivəsində bank tənzimlənməsi və nəzarəti modeli.

Avropa modelinin yaranması və inkişafının xüsusiyyətləri. Bank nəzarətində Avropa sisteminin qurulmasının əsas prinsipləri: qarşılıqlı qəbul edilmə prinsipi, vahid bank lisenziyası, ölkədə nəzarət orqanlarına görə bank fəaliyyətinin yoxlanılması.

Universal bankın Avropa konsepsiyası. Bank əməliyyatlarının həcmi. Avropa Birliyinin bank direktivləri üçün səmərəli nəzarətin minimal standartlarının formalaşdırılması.

Avropa modelinin inkişafına Bazel modelinin təsiri.

Mövzu 9.Beynəlxalq maliyyə mərkəzi.

Dünya maliyyə mərkəzləri – beynəlxalq valyuta, kredit və maliyyə əməliyyatlarını, qiymətli kağızlar və qızılla bağlı sövdələşmələri həyata keçirən bankların və ixtisaslaşmış maliyyə- kredit institutlarının bir mərkəzdə cəmlənməsidir. Maliyyə mərkəzlərinin təsnifatı mövcuddur. Bu mərkəzlər aşağıdakılara bölünür: beynəlxalq kapitalın birbaşa hərəkətində vasitəçi olan, o cümlədən maliyyə mərkəzlərinin digər növlərinə xidmət göstərən qlobal mərkəzlər (Nyu-York, London); ən azı iki yurisdiksiyanın maliyyə axınlarına xidmət göstərən

beynəlxalq mərkəzlər (Honkonq); bir və ya bir neçə maliyyə xidməti üzrə ixtisaslaşan maliyyə mərkəzləri (Sürix – Privat bank xidmətləri üçün, Hamilton – təkrar sığorta əməliyyatları üçün); milli bazar üçün bu və ya digər maliyyə xidmətləri göstərən milli maliyyə bazarları (Moskva, Toronto); ölkənin bir hissəsi üçün maliyyə mərkəzi olan regional mərkəzlər (S-Peterburq, Novosibirsk).

Beynəlxalq maliyyə mərkəzi statusuna sahib olmaq tələb olunan şərtlər:

1. İqtisadi sərbəstlik: maliyyə bazarının fəaliyyətinin inkişafı üçün gərəksiz maneələr mövcud deyildir. Bu mərkəzin cəlb etdiyi və xidmət göstərdiyi iri maliyyə bazarının mövcudluğu, bu bazara münasibətdə onun əlverişli yerləşimi. Yəni yığım və ya investisiya qərarları mövzusunda sərbəstlik vardır;

2. Daxili iqtisadiyyatın güc göstəricisi sayılan milli pul vahidinin sabitliyi, həmçinin xarici investorların etibarlılığını təmin edən maliyyə sisteminin təminatlı olması;

3. Maliyyə alətlərinin səmərəliliyi;

4. Aktiv, çoxşaxəli və hərəkətli finans bazarı, yəni kreditor və debitorlara geniş imkanlar yaradılması;

5. liberal qanunvericilik, o cümlədən stimullaşdırıcı vergi, gömrük siyasəti və immiqrasiya haqqında sadələşdirilmiş qaydalar;

6. qeydiyyat və sazişlərin rəsmiləşdirilməsi üzrə sadələşdirilmiş proseduralar, inzibati xərclərin aşağı olması, korrupsiya səviyyəsinin aşağı olması və hökumətlə biznes arasında qeyri-formal münasibətlərin aradan qaldırılması;

7. uçot, hesabat, nəzarət və tənzimləmə sahəsində müasir beynəlxalq standartlarına uyğunluq;

8. inkişaf etmiş maliyyə infrastrukturu (birjalar, banklarçılıq, sığortaçılıq, investisiya şirkətləri və fondları, trast şirkətləri, reyting, audit və konsultasiya şirkətləri və s.);

9. maliyyə alətlərinin, özəlliklə korporativ alətlərdən (səhmlər, istiqrazlar) istifadənin genişliyi;

10. Xəbərləşmə sistemində yüksək texnologiya imkanlarından istifadə edilməsi;

11. Maliyyə sistemində təhsil və insan gücünün səviyyəsi və kapitalın, əmək resurslarının, qeyri-maddi aktivlərin və s. hərəkətinə liberal münasibət;

12. ölkədə makroiqtisadi və siyasi sabitlik, yaşayış üçün əlverişli və münbit şərait (təhsil, səhiyyə kimi sektorlarda yüksək inkişaf və keyfiyyət).

13. Xarici investorların cəlb edilməsi mövzusunda gərəqli hüquqi və sosial şəraitin yaradılması imkanları.

Mövzu 10. Beynəlxalq maliyyə təşkilatları və beynəlxalq bankşılıq.

Beynəlxalq maliyyə – kredit təşkilatları: ümumi anlayış və qruplaşdırma. Çalışma sahələrinə görə maliyyə – kredit təşkilatlarının təsnifatı. Beynəlxalq kredit təşkilatlarının hüquqi durumu. Dünya və regional əhəmiyyətli maliyyə-kredit qurumları.

Dünya Bank Qrupu. Beynəlxalq Yenidənqurma və İnkişaf Bankı (BYİB) və onun yaranmasının əsas səbəbi. BYİB Şərqi Avropanın post-kommunist və post-sovet respublikalarının maliyyələşdirilməsində iştirakı. Hazırda təşkilatın əsas missiyası.

AYİB vəsaitlərinin mənbəyi. Təşkilatın dövlət infrastruktur layihələrini maliyyələşdirmə planı (hava limanları, nəqliyyat yolları və s.).

Beynəlxalq İnkişaf Agentliyi (BİA)– Təşkilat uzunmüddətli qrantlar və faizsiz kreditlərin təqdim edilməsi ilə məşğuldur. Bu kreditlər 35-40 il müddətinə faizsiz ayrılır. BİA-nın vəsaitləri əsasən təhsil, içməli su təchizatı, kommunal infrastrukturun yaxşılaşdırılması, ətraf mühitin qorunması və digər bu kimi sosial layihələrin həyata keçirilməsinə ayrılır.

Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyası (BMK) –BMK-nın fəaliyyəti əsasən özəl sektorun inkişafına, biznes sektoruna və dövlət qurumlarına texniki yardımın təqdim edilməsinə, özəl sektorda layihələrin maliyyələşdirilməsinə, özəl şirkətlərin beynəlxalq maliyyə bazarlarına çıxışının təmin edilməsinə yardımçı olmaqdan ibarətdir. DB-dən fərqli olaraq BMK dövlət zəmanəti olmayan layihələri də maliyyələşdirir. BMK investisiyalardan əlavə həmçinin texniki yardım və məşvərətçi rolunda da çıxış edir.

Çoxtərəfli Investisiya Zəmanəti Agentliyi (ÇİZA) –ÇİZA əsasən inkişaf etməkdə olan ölkələrə birbaşa xarici investisiyaların yatırılmasını təmin edir. Bu təminat əsasən investorların siyasi risklərdən sığortalanması, investor və hökumət arasında vasitəçilik, investisiyaların cəlb edilməsi sahəsində hökumətə məsləhət xidmətinin göstərilməsi formasında həyata keçirilir. Bu təşkilatın zəmanəti investorların müqavilə şərtlərinin pozulmasından, dövlət tərəfindən müsadirə edilməsi riskindən, vəsaitlərin azad axını kimi risklərə zəmanət verir. Lakin, ÇİZA-nın zəmanətləri kommersiya risklərindən, məsələn müflisləşmə riskindən qorunmur. Zəmanətin təqdim edilməsi prosesində aşağı gəlirli, siyasi böhran və ya münaqişə olan ölkələrə, ekologiya və sosial baxımdan vacib layihələr və infrastrukturun inkişafına üstünlük verilir. ÇİZA-nın zəmanətləri investisiya yönəldilən ölkədə qeydiyyatda olmayan şirkət və özəl şəxslərə təqdim edilir. Zəmanətlər 3 -15 il müddətinə təqdim edilir. DB-dən fərqli olaraq, investisiya yönəldilən ölkə tərəfindən qarşılıqlı zəmanət tələb olunmur. Həmçinin, ÇİZA özəl investor kimi çıxış edə bilməz və kreditlər təqdim etmir.

Investisiya Mübahisələrinin Həlli üzrə Beynəlxalq Mərkəz (İMHBM) –Mərkəzin əsas məqsədi tərəflərin barışması üçün hüquqi şəraitin yaradılması, beynəlxalq investisiyalar üzrə mübahisələrdə arbitraj prosedurların aparılması, özəl investisiyalara qeyri-iqtisadi maneələrin aradan qaldırılmasından ibarətdir. Təşkilat mübahisələri iki yolla həll edir: tərəflərin barışması və arbitraj məhkəməsi.

Beynəlxalq maliyyə təşkilatlarından ən mühümü Beynəlxalq Valyuta Fondu. (BVF). BVF-nun əsas məqsədi qlobal, regional və yerli kontekstdə makroiqtisadi və maliyyə sabitliyinin təmin edilməsi, beynəlxalq ticarətə yardım, tam məşğulluğun və davamlı iqtisadi artımın sürətləndirilməsi, yoxsulluğun azaldılması, dünya üzrə beynəlxalq ödəmələr sisteminin bərpa edilməsi, valyuta kurslarının

tənzimlənməsi, beynəlxalq valyuta-maliyyə bazarlarında beynəlxalq əməkdaşlığın artırılması, valyuta məhdudiyətlərinin aradan qaldırılması və s.-dən ibarətdir.

Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı (AYİB) 1991-ci ildə, Mərkəzi və Şərqi Avropada yardıma ehtiyacı olan post - sovet ölkələrində özəl sektorun canlandırılmasına yardım məqsədilə yaradılmışdır. AYİB hazırda regionda ən böyük investor rolunu oynayır və öz maliyyə vəsaitlərindən başqa digər əhəmiyyətli birbaşa investisiyaları da özündə cəmləşdirir. Bank əsasən istiqrazların emissiyası hesabına vəsaitlər cəlb edir. Bankın fərqliliyi ondan ibarətdir ki, bank investisiya layihələrinə geniş həcmdə milli valyutalar cəlb edir. Bütün investisiya layihələrində Bank bazar iqtisadiyyatının formalaşması, özəl sektora yardım məqsədilə zəruri infrastrukturun inkişaf etdirilməsi, yerli kapitalın cəlb edilməsi və s. istiqamətlərdə dəstək olur.

Asiya İnkişaf Bankı (AİB) missiyası üzv ölkələrin inkişafında onlara yardım etməklə yoxsulluğun azaldılması və əhalinin həyat səviyyəsinin yaxşılaşdırılmasından ibarət olan beynəlxalq maliyyə institutudur. AİB-i fəaliyyəti. AİB-in Azərbaycanda fəaliyyəti.

İslam İnkişaf Bankı (İİB) 18 dekabr 1973-cü ildə İslam Konfransı Təşkilatının Maliyyə Nazirlərinin birinci iclasında yaradılmışdır. İİB-nin fəaliyyətinin əsas məqsədi İslam qanunları və Şəriət prinsiplərinə müvafiq olaraq üzv ölkələrin və müsəlman cəmiyyətinin iqtisadi və sosial inkişafını gücləndirməkdən ibarətdir.

İİB üzv ölkələrdə əsasən yol, kanal və torpaq bəndlərinin çəkilməsi, məktəb, hospital, ipoteka, kəndlərin inkişafı və s. bu kimi infrastruktur və kənd təsərrüfatı layihələri, həmçinin üzv ölkələrinin Hökumətlərinin maraqlarına uyğun digər iqtisadi və sosial inkişafın dəstəklənməsinə xidmət edən dövlət və özəl sektor layihələrini maliyyələşdirir. Bütün bu layihələr faizsiz olaraq Şəriət prinsipləri əsasında maliyyələşdirilir. Bank öz xərclərini göstərilən xidmət xərclərinin yığımı hesabına bərpa edir. Şəriət prinsiplərinə əsaslanan əməliyyatlara kredit, lizinq, hissə-hissə satış, nizamnamə kapitalında iştirak və kredit xəttlərinin açılması kimi əməliyyatlar aiddir.

Beynəlxalq Hesablaşmalar Bankı (BHB) beynəlxalq monetar və maliyyə əməkdaşlığının inkişafını təmin edən və mərkəzi banklara xidmət göstərən beynəlxalq təşkilatdır. BHB öz mandatını yerinə yetirmək üçün mərkəzi banklar arasında və beynəlxalq maliyyə sferasında müzakirələrin aparılması və siyasətin təhlilinin təşviqi üzrə forum, iqtisadi və monetar tədqiqatlar üzrə mərkəz, maliyyə köçürmələrində mərkəzi banklar üçün ilkin tərəfdaş, beynəlxalq maliyyə əməliyyatlarında agent kimi fəaliyyət göstərir.

BHB-nin müştəriləri əsasən mərkəzi banklar və beynəlxalq təşkilatlardır və buna görə də BHB-özəl fərdlərə və ya hüquqi şəxslərə maliyyə xidmətləri göstərmir və onlardan depozit qəbul etmir.

Çirkli Pulların Yuyulması və Terrorçuluğun Maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə təşkilatı (MONEYVAL) təşkilatı 1997-ci ildə Avropa Şurasının Çirkli Pulların Yuyulması və Terrorçuluğun Maliyyələşdirilməsinin Qiymətləndirilməsi üzrə Ekspertlər Komitəsi tərəfindən yaradılmışdır. Komitənin fəaliyyəti komitələr və tabelikdə olan bölmələrin, onların texniki tapşırıqları və iş metodları üzrə (2005)47 Qətnaməsinin ümumi əsasnamələri ilə nizamlanır. Təşkilatın spesifik iş metodları 2008-2010-cu illəri əhatə edən özünün texniki tapşırıqlarında verilmişdir

Moneyvalın fəaliyyətinin məqsədi üzv ölkələrin öz ölkələrində çirkli pulların yuyulması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı effektiv mübarizə sistemlərinə malik olmalarını təmin etməkdən ibarətdir. Bu standartlar Maliyyə Fəaliyyəti üzrə İşçi Qrupunun (FATF) tövsiyələrində öz əksini tapmışdır. Bu tövsiyələrə misal olaraq narkotik və psixotrop maddələrdən qeyri-qanuni istifadə üzrə 1998-ci il Birləşmiş Millətlər Konvensiyasını, transmilli səviyyədə təşkil olunan cinayətə qarşı Birləşmiş Millətlər Konvensiyasını, çirkli pulların yuyulması üçün maliyyə sistemindən istifadəyə qarşı preventiv tədbirlər üzrə müvafiq Avropa Birliyi Direktivləri və s. göstərmək olar.

Bu monitorinq mexanizmi FATF-a üzv olmayan Avropa Şurasına üzv ölkələrdə çirkli pulların yuyulması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə tədbirlərini təhlil edir. MONEYVAL-a üzv olan, lakin sonralar FATF-a üzv olan Avropa Şurasına üzv ölkələr MONEYVAL-a tam üzv olmasını (məs. Rusiya Federasiyası) qərara ala bilər.

MONEYVAL "FATF təmayülü" nün aparıcı regional qruplarından biridir. Sözügedən təşkilat qarşılıqlı qiymətləndirmələrin diqqətli təhlili vasitəsilə ona üzv ölkələrə hüquq, maliyyə və qanunun həyata keçirilməsi istiqamətində bütün zəruri beynəlxalq standartlara çıxış imkanlarını yaradır. MONEYVAL-ın hesabatı çirkli pulların yuyulması və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə istiqamətində yerli rejimlərin, həmçinin, beynəlxalq səviyyədə bu sahədə əməkdaşlıqda dövlətlərin bacarığının effektivliyinin təkmilləşdirilməsi üzrə yüksək səviyyədə nəzərdən keçirilmiş tövsiyələrlə təmin edir. Moneyvalın Azərbaycanda fəaliyyəti.

**Seminar məşğələlərində müzakirə üçün, kollokviumların keçirilməsi,
hesabatların hazırlanması və sərbəst iş tapşırıqları üçün nümunə sualların
siyahısı.**

1. Ofşor bank biznesinin inkişafı tarixi və xüsusiyyətləri.
2. Bank tənzimlənməsi və nəzarətinin beynəlxalq strukturunun inkişaf tarixi
3. Bank fəaliyyətinin tənzimlənməsinə nəzarətin beynəlxalq səviyyədə formalaşdırılması üzrə Bazel komitəsinin fəaliyyətinin mahiyyəti.
4. BBF sferasında hüquqi tənzimləmənin Avropa modelinin inkişafının əsasları.
5. BBF sferasının tənzimlənməsində Avropa modelinin inkişafının müasir mərhələsi.
6. Müasir mərhələdə AB ölkələrinin vahid bank bazarının hüquqi tənzimlənməsi və inkişaf xüsusiyyətləri.
7. Azərbaycanın daxili bazarına xarici bank kapitalının qəbulunun tənzimlənməsi xüsusiyyətləri.
8. Beynəlxalq maliyyə mərkəzləri: fəaliyyətinin xüsusiyyətləri və əsas xarakteristikası.
9. 2005-2009-cu illərdə ABŞ, Yaponiya və aparıcı ofşor dövlətlərdə rəqabətin xüsusiyyətləri.
10. Transmilli bankların rəqabət strategiyası.
11. Dünyanın ən iri ilk on bankı: inkişaf tarixi, biznes strukturu, 2000-2009-cu illərdə əsas strategiyası.
12. XX əsrin ikinci yarısında beynəlxalq bank böhranı.
13. 2008-ci ildə beynəlxalq bank böhranı.
14. Kredit böhranının təzahürü kimi beynəlxalq bank böhranı.
15. BBR sferasına maliyyə piramidası.
16. 2008-2009-cu illərdə dünya maliyyə böhranının iri dünya banklarının strategiyasına təsiri.

17. 2008-2009-cu illərdə dünya maliyyə böhranının milli bank sisteminə təsiri.
18. Bankın xüsusi kapitalının üç səviyyəli strukturunun Bazel konsepsiyası və onun milli hüquqi bank tənzimlənməsi sistemində tətbiqində problemlər.
19. 2008-2009-cu illər qlobal maliyyə böhranı mərhələsində AB-də transmilli bankların fəaliyyətinin hüquqi tənzimlənməsinin xüsusiyyətləri.
20. Bazel II bank tənzimlənməsinin beynəlxalq standartları və onun Azərbaycan bank qanunvericiliyinə təsiri.
21. Ofşor zonalar: beynəlxalq bank biznesində onların rolu və yeri.
22. Ofşor bank biznesinin ümumiliyi və xüsusiyyəti.
23. Bank tənzimlənməsinin beynəlxalq standartı Bazel II-nin tətbiqinin xüsusiyyətləri.
24. 2007-2008-ci illərdə transmilli bankların birləşdirilməsi və satın alınması.
25. 2008-2009-cu illər qlobal maliyyə böhranının inkişafında reyting agentliklərinin rolu.
26. Beynəlxalq reyting agentliklərinin beynəlxalq bankların etibarlılığını qiymətləndirməsi ilə beynəlxalq valyuta-kredit bazarının fəaliyyətinin nəticələri arasındakı adekvatlıq problemləri.
27. Maliyyə konqlomeratı kimi transmilli bankların beynəlxalq tənzimlənməsində problemlər.
28. Beynəlxalq maliyyə konqlomeratları: əsas növləri və inkişaf strategiyası.
29. Beynəlxalq maliyyə konqlomeratları: müasir mərhələdə inkişafının əsas istiqamətləri, spesifik risklərin qiymətləndirilməsi problemləri.
30. Azərbaycan banklarının beynəlxalq bank sistemində inteqrasiyasının perspektivləri.
31. Beynəlxalq bankların Azərbaycan bazarından istifadəsinin istiqamətləri, perspektivləri və strategiyası.
32. 2007-2008-ci illər qlobal maliyyə böhranının təsiri ilə ABŞ-ın bank sisteminin inkişafında dəyişikliklər.

33. 2008-2009-cu illər qlobal maliyyə böhranının təsiri altında iri dünya banklarının fəaliyyətinin səmərəliliyinin və etibarlılığının qiymətləndirilməsində problemlər.
34. Beynəlxalq sindikatlaşdırılmış kredit bazar.
35. Amerikanın bank sisteminin və onun tənidlənməsinin xüsusiyyətlərinin beynəlxalq bank fəaliyyətinin inkişafına təsiri və rolu.
36. 2007-2008-ci illərdə maliyyə törəmələrinin beynəlxalq bazarlarının inkişafının əsas xüsusiyyətləri.
37. 2008-2009-cu illər qlobal maliyyə böhranı dövründə milli bank sisteminin dövlət tənzimlənməsinin xüsusiyyətləri.
38. Qloballaşmanın BBF sferasının inkişafına təsiri.
39. Qloballaşmanın beynəlxalq bankların strategiyalarının formalaşmasına təsiri.

İmtahan sualları üçün nümunə siyahısı.

1. Beynəlxalq bank əməliyyatlarının anlayışı : mövcud yanaşmalar.
2. Beynəlxalq kommərsiya bankı anlayışı .
3. Beynəlxalq bankların fəaliyyətinin xüsusiyyətləri.
4. Maliyyə konqlomeratı anlayışı.
5. Maliyyə konqlomeratının növləri.
6. Transmilli bank anlayışı.
7. Beynəlxalq bank fəaliyyətinin institusional quruluşu.
8. BBF sferasının institusional strukturunun fərdi elementlərin funksional rolu.
9. Beynəlxalq kommərsiya banklarının təşkilati və struktur bölmələri.
10. Beynəlxalq kommərsiya banklarının təşkilati və struktur bölmələrinin məqsədi, funksional xüsusiyyətləri və fəaliyyətinin nəticələri.
11. Beynəlxalq bankın biznes strukturu.
12. Beynəlxalq bank fəaliyyətinin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsinə yanaşmalar.

13. Beynəlxalq bankın etibarlılığını qiymətləndirən əsas parametrləri.
14. Transmilli bankların fəaliyyətində risklərin əsas növləri.
15. BBF sferasının inkişafının dövrləri və mərhələləri: ümumi xarakteristika.
16. BBF sferasının birinci mərhələsi: Ümumi xarakteristikası və xüsusiyyətləri.
17. BBF sferasının ikinci mərhələsi: Ümumi xarakteristikası və xüsusiyyətləri.
18. BBF sferasının üçüncü mərhələsi: Ümumi xarakteristikası və xüsusiyyətləri.
19. BBF sferasının inkişafının üçüncü mərhələsinin birinci dövrü: inkişaf xüsusiyyətləri.
20. Avrobazar: anlayışı, tarixi və meydana gəlməsi faktorları.
21. Avrobazar: anlayışı, inkişaf tarixi.
22. Avrobazarın yaranmasının 60-70-ci illərdə ABŞ-ın bank-kredit tənzimləməsinə təsiri.
23. Avrobazarın yaranmasının səbəbləri və amilləri: mövcud yanaşmalar.
24. BBF sferasının inkişafının üçüncü mərhələsinin ikinci və üçüncü dövrlərinin ümumi xarakteristikası və xüsusiyyətləri.
25. BBF sferasının inkişafının üçüncü mərhələsinin dördüncü dövrünün ümumi xarakteristikası və xüsusiyyətləri.
26. BBF sferasının inkişafının dördüncü mərhələsinə keçidinin səbəbləri və əlamətləri.
27. İri beynəlxalq bankların iflası: risklər əsas növləri.
28. İri beynəlxalq bankların iflası: tənzimlənməsində əsas nöqsanlar.
29. Beynəlxalq bank böhranları : səbəb və amillər.
30. 2008-2009-cu illər qlobal maliyyə böhranı və iri beynəlxalq bankların iflası.
31. Beynəlxalq bank tənzimləməsi və nəzarət: müəyyən edilməsi, məqsədləri və inkişaf amilləri.
32. Bank tənzimlənməsi və nəzarətin beynəlxalq strukturunun inkişaf tarixi. Formalaşdırılması məqsədləri və fəaliyyətinin xüsusiyyətləri.
33. Beynəlxalq bank tənzimləməsi və nəzarətinin fərdi regional hökumətlərarası orqanlarının funksional xüsusiyyətləri.

34. Bazel Komitəsi çərçivəsində beynəlxalq bank tənzimlənməsi konsepsiyası. Əsas məqsədi, forması, tənzimləyici və nəzarət fəaliyyətinin meyarları və normativləri.
35. Konkordat 1975-ci il: əsas prinsiplərin və işlənib hazırlanması prinsiplərinin məzmunu.
36. Konkordat 1983-cü il: əsas prinsiplərin və işlənib hazırlanması prinsiplərinin məzmunu.
37. AB çərçivəsində bank tənzimlənməsi konsepsiyası. Əsas məqsədi, forması, tənzimləyici və nəzarət fəaliyyətinin meyarları və standartları.
38. AB-nin birinci bank direktivi: əsas vəziyyəti və nöqsanlarının məzmunu.
39. AB-nin ikinci bank direktivi: əsas prinsiplərinin məzmunu.
40. AB-nin vahid lisenziya anlayışı, məqsədi və həyata keçirilməsi. Lisenziyanın fəaliyyətinin prinsipləri, mövcud lisenziya çərçivəsində bank əməliyyatlarının həcmi.
41. AB-də prudensial nəzarətin minimal standartları.
42. Xarici ölkələrdə bank nəzarətinin struktur orqanları və onların vəzifələri.
43. Xarici ölkələrin nəzarət orqanlarının əsas səlahiyyətləri və funksiyaları.
44. Bank tənzimlənməsi və nəzarəti sisteminin ümumi sxemi.
45. Müxtəlif ölkələrdə bankın maliyyə vəziyyəti və etibarlılığı haqqında ilkin məlumatların formaları və rolu.
46. Bankın struktur şöbələrinin yaradılmasına (lisenziyalaşdırılmasına) və genişləndirilməsinə nəzarət.
47. Bankın xüsusi kapitalının kifayətlilik normativi. Bazel komitəsinin tövsiyəsi ilə hesablama metodikasının xüsusiyyətləri.
48. Xüsusi kapitalın tərkibinin üç səviyyəli təyininin Bazel modeli. Azərbaycan bank təcrübəsində modelin tətbiqi və istifadəsinin sərhədləşdirilməsi zərurəti.

5. Metodiki-tədris kursunun təmin edilməsi.

Fənnin öyrənilməsi prosesində materillərin verilməsi üzrə klassik auditoria metodundan istifadə olunur: mühazirələr (problemlə sualların izahatı), seminar məşğələləri (mövzunun müzakirəli məsələsinə baxış), praktiki məşğələ-işgüzar oyun “2008-ci il maliyyə böhranı şəraitində beynəlxalq bankların strategiyası”, kollokvium “BBF sferasının inkişaf mərhələlərinin xüsusiyyətləri”, testlər, case-lər, həmçinin tələbələrin ədəbiyyat və normativ-hüquqi sənədlərə əsasən sərbəst işləri. Sərbəst işlərə daxildir: kitabxana və internet resurslarından elmi məlumatların axtarışı, elmi məlumatların işlənməsi, statistik göstəricilərin toplanması və işlənilib hazırlanması.

Fənn üzrə əsas ədəbiyyatın siyahısı.

1. Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının illik hesabatı, 2006.
2. Mamedov Z.F., Zeynalov V. Maliyyə və kredit. Bakı, 2007. – 400 s.
3. Zeynalov V. Beynəlxalq maliyyə. Bakı, 2010. – 320 s.
4. H. Seyidoğlu. Uluslararasıfinans. İstanbul, 1997.
5. N.Ekren. Uluslararasıbankaçılıq. Ankara, 1984.
6. E. Erturk. Uluslararası iqtisad. İstanbul, 1998.
7. R. Karluk. Uluslararasıekonomi. İstanbul, 1998.
8. АббасовА.М., МамедовЗ.Ф. Электронизацияфинансовойиндустриивусловияхсетевойэкономики. Баку, Азернешр, 2007. - 400с.
9. ГаджиевШ. Г Азербайджаннапутникмировомусообществу: стратегиявнешэкономическогоразвития. Киев, 2000. 500 с.
10. ГусаковН.П. Международныевалютно-кредитныеотношения. М., Инфро, М., 2006.
11. Дж. МэнвилХеррис. Международныефинансы. М., 1996.
12. КарелинВ.С. Международныевалютно-кредитныеотношения. М., 2005.
13. КотелкинС.А. Международно-финансоваясистема. М.: Экономист, 2004.
14. МакогонЮ.В. Международныйбанковскийбизнес. Киев: АТНКА, 2003.
15. Международныевалютно-кредитныеифинансовыеотношения: учебник//подред. Л.Н.Красавиной. М.: Финансыистатистика, 2001.
16. МоисеевС.Р. Международныевалютно-кредитныеотношения. М.: Делоисервис, 2003.
17. Основымеждународныхвалютно-финансовыхихкредитныхотношений. Учебник. М.: Инфра., М., 1998.
18. РубцовБ.Б. Современныефондовыерынки. М., 2007.
19. РудийК.В. Международныевалютные, кредитныеифинансовыеотношения. М., «Новоезнание», 2007.
20. СеменовК.А. Международныевалютныеифинансовыеотношения. М., ТЕИС, 1999.
21. СуэтинА.А. Международныевалютно-финансовыеотношения. М.: Кнорус, 2004.
22. ФедакинаЛ.Н. Международныефинансы. СПб.: Питер, 2005.
23. Мишель Пембро. Международные экономические, валютные и финансовые отношения.- М.: Прогресс; Универс, 1994.
24. Международные валютно-кредитные и финансовые отношения. Под ред. Л.Н. Красавиной.-М.: Финансы и статистика, 2008.
25. Вишневский А.А. Банковское право Европейского союза. Учебное пособие.-М.: Статут. 2000.
26. Ерпылева Н.Ю. Международное банковское право.-М.: Форум.-Инфра-М, 1998.

27. Макогон Ю.В., Булатова Е.В. Международный банковский бизнес. Учебное пособие. Киев. Атика. 2003.
28. Котёлкин С.В. Международная финансовая система. Учебник.-М.: Экономист. 2004.
29. Нобель П. Швейцарское финансовое право и международные стандарты. – М.: Волтерс Клувер, 2007.:
30. Мировая экономика. Экономика зарубежных стран. Под ред. В.П. Колесова, М.Н. Осьмовой.-М.: Флинта, 2000.
31. Основы международных валютно-финансовых и кредитных отношений.-М.: Инфра-М, 1998.
32. Максимо В.Энг, Френсис А.Лис, Лоуренс Дж.Мауэр. Мировые финансы (часть 1,2,3).-М.: Дека, 1998.
33. Девид С.Кидуэлл, Ричард Л.Петерсон, Девид У.Блекуэлл. Финансовые институты, рынки и деньги(часть 3,4).-Спб.: Питер, 2000.
34. Глобализация и национальные финансовые системы. Под ред. Джеймса А.Хансона, Патрика Ханохана, Джовани Маджони.-М.: Весь мир. 2005.
35. Роберт В.Колб., Рикардо Дж. Родригес. Финансовые институты и рынки.-М.: Дело и сервис 2003.
36. Вишневский А.А. Банковское право Англии.-М.: Статус, 2000.-300 с.
37. Поллард А., Пассейк Ж., Эллис К., Дейли Ж. Банковское право США :Пер с англ.-М.: Прогресс ,1992.-768 с.
38. Моисеев С.Р. Универсальные банки: возникновение, развитие и их роль в промышленной революции. // Финансы и кредит. – 2006. - № 12. – С. 57.
39. Рубцов Б.Б. Мировые рынки ценных бумаг / Б.Б. Рубцов. – М.: «Экзамен», 2002. – С.137-138.
40. Дериг Х.-У. Универсальный банк – банк будущего. Финансовая стратегия на рубеже века: Пер. с нем. – М.: Междунар.отношения, 1999.
41. Саймон Вайн. Глобальный финансовый кризис. Механизм развития и стратегии выживания.-М.: Альпина Бизнес Букс. 2009.
42. Джордж Сорос. Эпоха ошибок. Мир на пороге глобального кризиса.-М.: Альпина Бизнес Букс. 2008.
43. Базельское соглашение о международных стандартах капитала.
44. Международные банковские стандарты (в 3-х т.), М., Принтлайн, 1996.
45. Миллер Р.Л., Ван-Хуз Д.Д. Современные деньги и банковское дело: Пер. в англ. – М.: ИНФРА-М, 2000.
46. Мишкин Ф. Экономическая теория денег, банковского дела и финансовых рынков: Учебное пособие для вузов /Пер. с англ. – М.: Аспект Пресс, 1999.
47. Деньги. Кредит. Банки. Учебник 2-е изд., перераб. и доп. /Под ред. В.В. Иванова, Б.И. Соколова. – М.: «Прспект», 2008.
48. Рудый К.В. Финансовые денежные и кредитные системы зарубежных стран. Учебное пособие.-М.: ООО “Новое знание” 2004.
49. Горбунов А. Дочерние компании, филиалы, холдинги. Организационные структуры. Финансовая система. Кадры холдинга.-М.: Глобус.2003.
50. Иванов А.Н., Банковские услуги. Зарубежный и российский опыт.-М.:”Финансы и статистика”.2002.
51. Воронин Д., Филиппов А.Международный опыт управления активами//Банковское дело.2000.№10.С.12-15.
52. Матук Ж. Финансовые системы Франции и других стран /В 2-х книгах.-М.: Финстатинформ,1994.
53. Оболенский В.Глобализация мировой экономики и Россия//МЭМО.2001.№3.С23-24.
54. Роуз П.Банковский менеджмент.-М.: Дело,1995.-745 с.

55. Сорос Дж. Кризис мирового капитализма.-М.Инфра-М,1999.-262с.
56. Стайнер Б.Ключевые рыночные концепции /Настольная книга по операциям на рынках денег, капитала и валюты //Пер.с англ.под ред. Шавшукова В.М. – СПб.: Издательский дом “Нева”, 2004.-240с.
57. Херрис Дж. Международные финансы.-М.: “Филинь”, 1996.-296 с.
58. Шавшуков В.М. Формирование российского сегмента глобальных финансов.-СПб.: Издательство С.-Петербургского университета,2001.-368 с.
59. Энг М., Лис Ф., Мауер Л. Мировые финансы.-М.: Дека,-778 с.
60. Банки США за границей – иностранные кредитные институты в США //Бизнес и банки 2000. Февраль.№6,С.6-7
61. Роджер Лерой Миллер, Дэвид Д. Ван-Хуз. Современные деньги и банковское дело: Пер. с англ. – М.: ИНФРА-М, 2000. –
62. Ширинская Е.Б. Операции коммерческих банков и зарубежный опыт. - М., 1993.
63. Кемпбелл Э., Саммерс Лачс К. Стратегический синергизм, 2-е изд. – СПб.: Питер, 2004.

Əlavə ədəbiyyat.

- Максимова И.Я., Носкова Л.М. Международные экономические отношения.-М.: Юнити, 1995.
- Ревинский И.А. международная экономика и мировые рынки (гл.11,15,16).-Новосибирск: Изд-во НГПУ, 1998.
- Дж. Менвил Херрис. Международные финансы.-М.:Филинь, 1996.
- Шемятенков В.Г. ЕВРО: две стороны одной монеты.-М.: Экономика, 1998.
- Новая единая европейская валюта евро. Под ред. В.И.Рыбина.-М.:Финансы и статистика,1998.
- Курочкин Д.Н. Евро: новая валюта для старого света.-Минск.: Европейский гуманитарный университет,2000.
- Матросов С.В. Европейский фондовый рынок.-М.: Экзамен, 2002.
- Апель А., Гунько В., Соколов И. Обналичивание и оффшорный бизнес в схемах.-СПб.: Питер, 2002.
- Технологическая революция в международном банковском деле.-М.:1990.
- Литвиненко О.И. Интернационализация капиталистических банков.-М.1987.
- Экспансия транснациональных банков.-М.: 1979.
- Современное банковское дело в зарубежных странах: вопросы теории и практики.-М.: 1996 (ИНИОН).
- Ханс-Ульрих Деринг. Универсальный банк – банк будущего.-М.:Международных отношений, 1999.
- Международные организации банковского надзора. – Финансовый бизнес, № 8, 1995.
- Международные банки и страховые компании в мире капитала: экономико-статистический справочник /под ред. Г.П. Солюса. – М.: Мысль, 1988;
- Жуков Е.В. Инвестиционные институты: Учебное пособие для вузов. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998.
- Слияния и поглощения как инструмент диверсифицированного роста коммерческих банков. // Банковское дело. – 2000. - № 1. ;
- Плион Д. Модель банка будущего. // <http://www.bankir.ru/analytics/refer/84/4683>
- Зарипов А.Н. Эффективность интеграции банков после слияния или поглощения. // Банковские услуги. – 2003. - № 11.
- Дрогобыцкий А.И. Интеграция финансовых услуг. – М.: Экзамен, 2006.
- Авдийский В.И. Роль государства и права в становлении и развитии банковской системы// Исторический опыт Западной Европы и России.- М.: Кристо-логос, 2003.

Миловидов В.Д. Современное банковское дело. Опыт организации и функционирования банков США. – М.: Изд-во МГУ, 1992.

Шапран В.С. Инвестиционная отрасль США: тенденции в развитии // Инвестиционный банкинг. – 2006. - № 1.

Левит Т. Глобализация рынков / Классика маркетинга / сост.: Энис Б., Кокс К.Т., Моква М.П. – СПб.: Питер, 2001.

Мовсесян А. Современные тенденции развития мировой финансовой системы // Банковское дело в Москве. -2000. - № 10

Банковские справочники: The Banker's Almanac, Polk Bank Directory.

Информационные системы: DJTR, Reuters, Bloomberg.

Специализированные издания: The Banker, EuroMoney, IFR, The Economist.

Периодические издания: Деньги и кредит, Мировая экономика и международные отношения, Бизнес и банки, Эксперт.

Газеты: Ведомости, Финансовая газета, Коммерсантъ.

Рейтинг-отчеты: S&P, Fitch, Moody's.

Аудиторские заключения и аналитические обзоры: PWC, Ernst & Young, KPMG, Deloitte.

Годовые отчеты международных банков (напр., годовой отчет CitiBank).

Tövsiyə olunan elmi jurnallar

1. [American Business Law Journal](#)
2. [American Economic Review](#)
3. [American Law and Economics Review](#)
4. [Annals of Economics and Finance](#)
5. [Applied Financial Economics](#)
6. [Asian Economic Journal](#)
7. [Banking Law Journal](#)
8. [British Accounting Review](#)
9. [Business Economics Canadian Journal of Economics](#)
10. [De Economist](#)
11. [Decisions in Economics and Finance](#)
12. [The Economic Journal](#)
13. [European Economic Review](#)
14. [European Journal of Finance](#)
15. [German Economic Review](#)
16. [Global Finance Journal](#)
17. [Harvard Business Review](#)
18. [International Finance](#)
19. [International Journal of Finance and Economics](#)
20. [International Journal of the Economics of Business](#)
21. [International Review of Economics & Finance](#)
22. [Journal of Banking & Finance](#)
23. [Journal of Economics & Finance](#)
24. [Journal of Financial Intermediation](#)
25. [Journal of Financial Economics](#)
26. [Journal of Monetary Economics](#)
27. [WorldBankEconomicReview](#)
28. [Академия бюджета и казначейства Минфина России. Финансовый журнал](#)
29. [Вестник Казанского государственного финансово-экономического института Вестник Финансовой академии](#)
30. [Вопросы экономики](#)
31. [Деньги и кредит](#)
32. [Международные банковские операции](#)
33. [Мир перемен](#)
34. [Мировая экономика и международные отношения](#)

35. [Общественные финансы](#)
36. [Проблемы прогнозирования](#)
37. [Проблемы теории и практики управления](#)
38. [Российский экономический журнал](#)
39. [Рынок ценных бумаг](#)
40. [Финансовая аналитика: Проблемы решения](#)
41. [Финансы](#)
42. [Финансы и кредит](#)
43. [Экономика и управление](#)

FƏNNİN MÜHAZİRƏ MƏTNLƏRİ:

Fənnin bütün mövzuları üzrə mühazirə mətnləri ilə elektron formada Universitetin «Bank işi» kafedrasında və «Virtual universitet»də tanış olmaq olar (vu.ascu.az).

Fənn üzrə müxtəlif metodik vəsait və testlər də hazırlanmışdır.

ATTESTASIYA PROSESİ

Tələbələrin attestasiyası – Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirinin 11.09.2008-cı il tarixli 1060 saylı əmri ilə təsdiq olunmuş «Kredit sistemi ilə təhsil alan tələbələrin biliyinin qiymətləndirilməsi haqqında» əsasnaməyə uyğun olaraq aparılır.

Tələbənin fənn üzrə toplaya biləcəyi balın maksimum miqdarı 100-ə bərabərdir. Bu balların yarısı semestr ərzindəki fəaliyyətə, digər yarısı isə imtahanın nəticələrinə görə toplanır.

Balların maksimum miqdarı aşağıdakı kimi müəyyənləşdirilir:

-50 bal imtahanın nəticəsinə görə;

-10 bal dərslərə davamiyyətinə görə;

-10 bal tələbənin sərbəst işinə görə;

-30 bal seminar (məşğələ) və ya laboratoriya dərslərinin nəticələrinə görə;

Əgər fənnin tədrisi yalnız mühazirə, seminar (məşğələ) şəklində nəzərdə tutularsa bu zaman davamiyyətə və sərbəst işə ayrılmış ballar istina olmaqla qalan 30 bal tədrisin bu növ göstəricilərinə görə hesablanır.

Qrup jurnalında dərstdə iştirak etməyən tələbələrə həmin saata (q/b) sorğulara cavab verənlərə müvafiq «bal» dərstdə iştirak edən lakin qiymət almayanlar isə «i/e» yazılmalıdır.

Konkret fənn üzrə semestr ərzində toplanmış balın yekun miqdarına görə tələbələrin biliyi aşağıdakı kimi qiymətləndirilir:

51 baldanaşağı	«Qeyrikafi»	F
51-60	Qənaətbəxş	E
61-70	Kafi	D
71-80	Yaxşı	C
81-90	Çox yaxşı	B
91-100	Əla	A

İMTAHANA GÖRƏ BALLARIN YİĞİLMƏSİ

İmtahanda qazanılan balların maksimum miqdarı 50-dir.

İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir. Hər sual 10 bal ilə qiymətləndirilir.

İmtahanın qiymət meyarları aşağıdakılardır:

10 bal – tələbə keçilmiş materialı dərinləndən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.

9 bal – tələbə keçilmiş materialı tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun məzmununu açır.

8 bal – tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;

7 bal – tələbə keçilmiş materialı yaxşı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırma bilmir

6 bal – tələbənin cavabı əsasən düzgündür

5 bal – tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir

4 bal – tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;

3 bal – tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırmağı bacarmır,

1-2 bal – tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.

Qeyd: İmtahanda minimum 17 bal toplanmasa buna qədər yığılan ballar toplanmayacaqdır.

SƏRBƏST İŞ:

Ayrı-ayrı fənlər üzrə tələbəyə sərbəst işə görə verilən balın maksimum həddi 10-dur. Tələbəyə fənn üzrə semestr ərzində 10 sərbəst iş tapşırığı verilir. Sərbəst işlərin tapşırıqları müxtəlif formada (mühazirə mövzuları üzrə problem və praktiki xarakterli tapşırıqlar, məsələ, misallar və s.) ola bilər. Həmin tapşırıqlar fənni tədris edən professor-müəllim heyəti tərəfindən müəyyənləşdirilir. Hər bir tapşırığın yerinə yetirilməsi 1 balla qiymətləndirilir. Tapşırıqların yoxlanılması və qəbulu müəllim tərəfindən dərindən kənar vaxtda həyata keçirilir.

Tədris prosesində istifadə olunan əsas anlayışlar

Beynəlxalq maliyyə təşkilatların qeyri-maliyyə kreditləri – beynəlxalq maliyyə təşkilatların iştirakı ilə və onların vəsaitləri hesabına investisiya layihələrin və ya struktur islahatların həyata keçirilməsi məqsədilə geri qaytarmaq və təmənnəsiz şəkildə malların, işlərin və xidmətlərin konkursu əsasında alınması üçün vəsaitlərin cəlb olunması forması.

Çarpaz (kross) məzənnə - Üçüncü valyuta məzənnəsinə nəzərən iki valyuta arasındakı məzənnə: burada, - l valyutasının m valyutasına nəzərən məzənnəsi (çarpaz hesablanacaq məzənnə) - n valyutasının m valyutasına nəzərən məzənnəsi - n valyutasının l valyutasına nəzərən məzənnəsi.

Deflyasiya- Qiymətlərin ümumi səviyyəsinin aşağı düşməsi (inflyasiyanın əks prosesi) və nəticədə pulun dəyərini artırması prosesidir.

Devalvasiya - Milli valyutanın xarici valyutaya nəzərən məzənnəsinin ucuzlaşdırılmasıdır.

Dezinflyasiya - Qiymətlərin artımı prosesini sənəitmək üçün dövlət tərəfindən həyata keçirilən tədbirlər sistemidir. O cümlədən Mərkəzi Bankın pul siyasətinin sərtləşdirilməsi dezinflyasiya tədbirlərinə aiddir.

Dollarlaşma - Milli valyutaya paralel olaraq sərbəst dönərlivalyutanın daxili pul tədavülündə yer almasıdır. Dollarlaşma səviyyəsini ölçmək üçün müxtəlif göstəricilərdən istifadə edilir. Belə göstəriciyə misal olaraq xarici valyutada əmanət və depozitlərin cəmi əmanət və depozitlərdə xüsusi çəkisini göstərmək olar. Bu göstərici pulun yığım funksiyasının dollarlaşma səviyyəsini ölçməyə imkan verir. Dollarlaşma əvəzinə bəzi hallarda valyuta əvəzləməsi terminindən də istifadə edilir.

Dövlət borcu –müvafiq xərclərin maliyyələşdirilməsi üçün dövlət zəmanəti əsasında alınan və müəyyən olunmuş müddətlərdə qaytarılmasına ohdəlik götürülən maliyyə vəsaiti;

LİBOR - (LondonInterBankOfferedRate) dərəcəsi–Londonbanklararası kredit bazarında ən öncül banklar tərəfindən təklif olunan faiz dərəcələrinin orta göstəricidir. LİBOR– qısamüddətli kreditlərin topdansatış qiymətidir. LİBOR dünya miqyasında digər faiz dərəcələri üçün oriyentir rolunu oynamaqla, dəyişən faizli kredit müqavilələrdə ən geniş istifadə olunan bir göstəricidir. Bu zaman kredit faizləri “LİBOR+”, yaxud “LİBOR–” kimi hesablanır.

Məzənnənin hədəflənməsi rejimi Milli valyutanın məzənnənin tənzimlənməsini nəzərdə tutan pul siyasəti rejiminə məzənnənin hədəflənməsi deyilir. Adətən bu rejim çərçivəsində Mərkəzi Banklar təsbit olunmuş məzənnə rejiminin müxtəlif variantlarını tətbiq edirlər.

Məzənnə rejimləri - Ölkədə milli valyutanın xarici valyutaya nəzərən məzənnəsinin müəyyən edilməsi üsulu. Təcrübədə 3 məzənnə rejimi mövcuddur: 1. Üzən 2. Üzən-tənzimlənən 3. Təsbit edilmiş. Üzən məzənnə rejimində məzənnə valyuta bazarında tələb-təklif əsasında, heç bir müdaxilə olmadan formalaşır. Mərkəzi Bank yalnız fəvqəladə hallarda valyuta bazarına müdaxilə edir. Üzən-tənzimlənən rejimdə isə məzənnə əsasən tələb-təklif əsasında müəyyən edilsə də, Mərkəzi Bank kəskin tərəddütlərinin qarşısını almaq üçün aktiv fəaliyyət göstərir. Təsbit edilmiş rejimdə isə valyuta məzənnəsi Mərkəzi Bank tərəfindən elan edilir və məzənnənin sabitliyi təmin edilir.

Məqsədli xarici kredit (borc)– bu layihələrin məqsədlərinə uyğun olaraq malların, işlərin və xidmətlərin ödənilməsi yolları ilə geri qaytarmaq və təmənnəsiz şəkildə xarici valyutada vəsaitlərin təqdim olunmasını nəzərə alan Azərbaycan Respublikasının dövlət xarici borclarının Proqramına daxil edən layihələrin maliyyələşmə formasıdır. Məqsədli xarici kreditlər xarici dövlətlərin hakimiyyətinin, bankların və firmaların bağlı kreditlərdən, həmçinin beynəlxalq maliyyə təşkilatlarının qeyri-maliyyə kreditlərdən ibarətdirlər.

Maliyyə hesabatlarının beynəlxalq standartları - Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartları Şurası tərəfindən işlənib hazırlanmış, qəbul və ya təsdiq olunmuş Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartları, Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartları və Şərhlər üzrə Daimi Komitənin şərhləri, habelə Maliyyə Hesabatları Şərhi üzrə Beynəlxalq Komitəsinin müvafiq şərhəridir.

Monetizasiya - İqtisadiyyatın pulla təminatı səviyyəsini xarakterizə edən göstəriciləri özündə ehtiva edir. Məsələn, pul kütləsinin ÜDM-də xüsusi çəkisi iqtisadiyyatın monetizasiya səviyyəsinin göstəricisidir.

Nominal effektiv məzənnə (NEM) indeksi Əsas iqtisadi tərəfdaş ölkələrin valyutalarına nəzərən manatın ikitərəfli nominal məzənnələrinin dəyişiminin çəkili ortasını əks etdirir. Burada, n - xarici ticarətdə partnyor ölkələrin sayı; w - manatın i ölkəsinin valyutasına nəzərən t dövründə dəyişməsi; $w - i$ ölkəsinin xarici ticarət əlaqələrində xüsusi çəkisini göstərir. Əsas iqtisadi tərəfdaş ölkələrin valyutalarına nəzərən manatın ikitərəfli nominal məzənnələrinin dəyişiminin çəkili ortasını əks etdirir.

Pul siyasətinin transmissiyası- Mərkəzi Bank tərəfindən qəbul edilən pul siyasəti qərarlarının iqtisadiyyata ötürülməsini prosesidir. Müasir dövrdə pul siyasətinin faiz dərəcələri, kreditlərin verilməsi, valyuta məzənnəsi, inflyasiya gözləntiləri kimi transmissiya kanalları mövcuddur. Pul siyasəti qərarları real iqtisadiyyata bu kanallar vasitəsilə dərhal deyil, müəyyən zaman intervalından (laqdan) sonra təsir göstərir.

Real effektiv məzənnə (REM) indeksi. Manatın ticarət partnyoru olan ölkələrin valyutalarına nəzərən ikitərəfli nominal məzənnələrinin dəyişiminin ticarət xüsusi çəkili və həmin ölkələrdə inflyasiya nəzərə alınmaqla həndəsi ortasını əks etdirir.

Revalvasiya – Milli valyutanın məzənnəsinin xarici valyutaya nəzərən bahalaşması prosesidir.

SVOP(məzənnə SVOP-u) Məzənnə riskindən sığortalanmaq məqsədilə müəyyən müddətdən sonra yenidən əksinə mübadilə edilməsi şərtilə milli valyutanın xarici valyutaya mübadilə edilməsi.

Təsbit edilmiş valyuta məzənnəsi - Ölkənin milli valyutasının sərbəst dönərli xarici valyutaya qarşı dəyişməz saxlanması nəzərdə tutulur. Yəni təsbit edilmiş məzənnənin xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, o kifayət qədər uzun müddət ərzində (aylar və ya illər) sabit qalır. Məzənnəni sabit saxlamaq üçün Mərkəzi Bank valyuta bazarında tələb və təklifə təsir göstərmək üçün aktiv alış-satış əməliyyatları aparır.

Üzən valyuta məzənnəsi - Üzən valyuta məzənnəsi rejiminin tətbiq edildiyi zaman valyuta məzənnəsi valyutaya olan tələb və təklifin təsiri əsasında formalaşır. Lakin, üzən valyuta məzənnəsi rejimi Mərkəzi Bank tərəfindən valyuta məzənnəsinin tənzimlənməsinə yönəldilmiş tədbirlərin həyata keçirilməsi imkanını tam istisna etmir. Belə ki, müstəsna hallarda Mərkəzi Bank məzənnənin kəskin tərəddüdlərinin qarşısını almaq məqsədilə valyuta bazarına müdaxilə edə bilər.

Valyuta müdaxiləsi - Milli valyutanın məzənnəsinə tənzimləmək məqsədilə Mərkəzi Bank tərəfindən valyuta bazarında həyata keçirilən xarici valyutanın alqı-satqısı əməliyyatıdır. Mərkəzi Bank valyuta bazarında satışlar həyata keçirərkən özünün xarici valyuta ehtiyatlarından istifadə edir.

Valyuta səbəti Müəyyən miqdarda götürülən xarici valyutaların toplusudur. Valyuta səbəti məzənnə siyasətinin həyata keçirilməsində istifadə olunur. Bu zaman Mərkəzi Bank milli valyutanın hər hansı bir xarici valyutaya qarşı deyil, səbətə daxil olan bir neçə valyutaya qarşı orta çəkili məzənnəsinə tənzimləməyə çalışır.

Tədiyə Balansı - ölkənin beynəlxalq iqtisadi əlaqələrinin mədaxil və məxaric formasında valyuta ilə ifadə olunmuş dəyəridir. Başqa sözlə, tədiyə balansı beynəlxalq iqtisadi

əməliyyatların həyata keçirilməsi nəticəsində milli iqtisadiyyata daxil olan və xaricə çıxarılan valyuta vəsaitləri arasında nisbəti müəyyən edir. Başqa sözlə, tədiyə balansı ölkə rezidentlərinin müəyyən dövr ərzində qeyri-rezidentlərlə apardığı iqtisadi əməliyyatların məcmusunu əks etdirən statistik hesabat sistemidir. İnstitusional vahidin rezidentlik statusu onun hər hansı bir ölkənin iqtisadi ərazisini öz iqtisadi maraqlarının mərkəzi seçməsi və bu əraziyə sıx bağlılığı ilə müəyyən edilir. Tədiyə balansı 4 hissədən ibarətdir: 1. Cari Əməliyyatlar balansı; 2. Kapitalın və maliyyənin hərəkəti balansı; 3. Ehtiyat aktivlərin dəyişməsi və 4. Balanslaşdırıcı maddələr.

Xalis daxili aktivlər - Bank sisteminin mərkəzi hökumət, rezident maliyyə təşkilatları və dövlət idarəetmə orqanları ilə apardığı aktiv-passiv əməliyyatlarının saldosudur. O cümlədən bank sisteminin ev təsərrüfatları, müəssisə və təşkilatlarla apardığı kredit əməliyyatları xalis daxili aktivlər bölməsində öz əksini tapır.

Xalis xarici aktivlər - (kommersiya bankları üzrə) Kommersiya bankları tərəfindən qeyri-rezidentlərlə xarici valyutada, manatla və qiymətli metallarla aparılmış aktiv-passiv əməliyyatların saldosudur.

Valyuta müdaxiləsi - Milli valyutanın məzənnəsini tənzimləmək məqsədilə Mərkəzi Bank tərəfindən valyuta bazarında həyata keçirilən xarici valyutanın alqı-satqısı əməliyyatıdır. Mərkəzi Bank valyuta bazarında satışlar həyata keçirərkən özünün xarici valyuta ehtiyatlarından istifadə edir.

Valyuta səbəti Müəyyən miqdarda götürülən xarici valyutaların toplusudur. Valyuta səbəti məzənnə siyasətinin həyata keçirilməsində istifadə olunur. Bu zaman Mərkəzi Bank milli valyutanın hər hansı bir xarici valyutaya qarşı deyil, səbətə daxil olan bir neçə valyutaya qarşı orta çəkili məzənnəsini tənzimləməyə çalışır.

Valyuta mövqeyi – müvəkkil bankların bu və ya digər valyutada (o cümlədən, bank metallarında) tələbləri və öhdəlikləridir.

Açıq valyuta mövqeyi – müvəkkil bankların ayrı-ayrı xarici valyutalarda tələblərinin və öhdəliklərinin (o cümlədən, hesablaşmaları tamamlanmamış əməliyyatlar üzrə balansdankənar tələblərin və öhdəliklərin) məbləğləri arasında, mübadilə məzənnəsinin əlverişsiz dəyişməsi şəraitində itkilər riski yaradan fərkdir.

Qısa açıq valyuta mövqeyi – hər hansı xarici valyutada *balans* və balansdankənar öhdəliklərin məbləğinin *balans* və balansdankənar tələlərin məbləğindən çox olduğu açıq valyuta mövqeyidir.

Uzun açıq valyuta mövqeyi - hər hansı xarici valyutada *balans* və balansdankənar tələblərin məbləğinin *balans* və balansdankənar öhdəliklərin məbləğindən çox olduğu açıq valyuta mövqeyidir.

Məcmu açıq valyuta mövqeyi - bütün uzun açıq valyuta mövqələrinin manat ekvivalentində məbləğlərinin cəmi ilə bütün qısa açıq valyuta mövqələrinin manat ekvivalentində məbləğlərinin cəmi arasında mütləq kəmiyyətcə böyük olan göstəricidir. Məcmu açıq valyuta mövqeyi sərbəst dönərli valyutalar və qapalı valyutalar üzrə ayrılıqda hesablanır. Bu zaman açıq valyuta mövqələri “plyus”, qısa açıq valyuta mövqələri isə “minus” işarəsi ilə işarələnir.

Qapalı valyuta mövqeyi - hər hansı xarici valyutada balans və balansdankənar tələblərinin məbləğinin balans və balansdankənar öhdəliklərin məbləğinə bərabər olduğu valyuta mövqeyidir.

Açıq valyuta mövqeyi limiti açıq valyuta mövqeyinin manat ekvivalentinin bankın kapitalına nisbətində Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı (bundan sonra mətn üzrə “Mərkəzi Bank”) tərəfindən təyin edilən kəmiyyət məhdudiyyətidir.

Yenidən maliyyələşdirmə əməliyyatları- Mərkəzi Bank tərəfindən kommersiya banklarının likvidlik ehtiyaclarının ödənilməsi məqsədilə müəyyən edilmiş qaydalara uyğun şəkildə kreditlərin verilməsidir.

Yumşaq pul siyasəti- Yumşaq pul siyasəti dedikdə əsasən resessiyanın qarşısının alınması və iqtisadi aktivliyin artırılması məqsədilə həyata keçirilən pul siyasəti nəzərdə tutulur. Bu zaman məsələn Mərkəzi Bank özünün faiz dərəcələrini aşağı salır ki, bu da həm əmanətlər, həm də kreditlər üzrə faiz dərəcələrinə azaldıcı təsir edir.